

INTERSUBJECTIVITAT, VINCLE AFECTIU I LLIBERTAT D'ACCIÓ

Marta Pous Sastre

Professora de secundària de filosofia

Anhelem profundament la llibertat, sentir-nos lliures. Però ens costa posar-hi paraules i definir-la. No sabem explicar què és la llibertat, només “la sentim” i la volem dur a terme sense impediments físics. No en agrada que ens diguin què hem de fer i què hem de triar, ho volem decidir nosaltres, sense que ningú ens ho impedeixi.

D'entrada, volem sentir-nos lliures i per això volem escollir entre diferents possibilitats, ara bé, aquesta oferta d'opcions possibles acaba reduint-se a les que ens ofereix el sistema neocapitalista. Podem triar entre diferents possibilitats, sí i tant!, però només com ho fa un consumidor o un client (Garcés, 2018), no podem escollir transformar el nostre entorn. Doncs bé, tot això ens porta, inevitablement, a mantenir l'ordre econòmic establert pels grans holdings empresarials i, llavors, no tenim l'oportunitat d'escollir transformar la vida, només podem optar, com a molt, a resistir, realitzant una mena de resistència íntima (Esquirol, 2015) i per tant, vivint al marge de tot corrent social per poder donar un sentit a la vida a partir d'allò més proper; sense caure en excentricitats, sense la novetat, la singularitat,... etc. Un sentit que hauria d'estar molt allunyat al d'una lògica estrictament neocapitalista basada en la mera elecció de béns materials sense cap mena de lligam humà. “La llibertat com a llibertat d'elecció i prou ens condemna a la frustració ...) no és la llibertat d'escollir sinó la potència d'esser en relació amb el que ens envolta (...)” (Garcés, 2018-139).

Viure al marge dels corrents socials i les modes seria quelcom semblant a exaltar la quotidianitat i enaltir el refugi de “la casa” com si fos el cos matern que ens evita la disgregació del jo. Ara bé, sembla insuficient resistir-se íntimament a una força gegantina, centrípeta i neoliberal, que arrasa tot allò que se li posa al davant i treu qualsevol espurna de llibertat positiva, perquè anul·la tota capacitat de decisió vital, autèntica, nova...Aquesta força ens converteix, en certa manera, en ramats d'estruços corrent a tota velocitat amb els ulls esparverats per la por i, a sobre, sense saber per què en tenim. Un resistent no és lliure, és resistent; no “transforma” la seva vida, sinó que intenta recloure's per evitar l'embat de les circumstàncies socials i econòmiques. Es pot aconseguir viure

(que no sobreviure) sense ser arrasat per la lògica neoliberal? Per altra banda, per mitjà de la percepció, el cossos i el món romanen entrecruats (Merleau-Ponty 2000), i en conseqüència, podem plantejar-nos que l'estructura de la vida neix d'una profunda vinculació emocional cap a l'altre, i com a tal, volem traduir aquest sentiment en una raó per defensar una llibertat individual sense cap coacció externa. Sembla, doncs, que cal un discurs polític i una acció política que emfatitzi els vincles humans.

D'entrada podem dir que l'individu és qui millor coneix les seves necessitats i, per tant, pot decidir quina mena de vida vol dur a terme. Per aquest motiu, les lleis han de consistir a ampliar llibertats individuals, sempre que les accions que fan els individus no atemptin contra la llibertat dels altres (principi del dany). En torn a aquesta idea, apareix un problema: i si uso la meua llibertat sense que hi hagi cap coacció física externa per ser un “esclau” de la moda? no estic essent engolit per aquestes forces neoliberals que disgreguen el meu jo? En aquest punt, cal dir que si estic profundament vinculat a la vida, no triaré ser un mer consumidor de moda, ja que aquest consum només em donarà una satisfacció egoista i no em sentiré lliure ni satisfet.

De fet, tan bon punt naixem el que més ens agrada i el que acabarà sent la condició de possibilitat per poder experimentar estats de joia o felicitat és la relació d'aferrament cap a l'altre (Bowlby, 2014). I l'altre s'aferrarà a mi quan detecti aquesta necessitat. D'aquesta vinculació primària, en sorgirà la necessitat de desenvolupar processos cognitius superiors, que ens portaran al gaudi intel·lectual i a ser capaços, també, de sentir com el cos és una entitat organitzadora (Downing 1994) de l'experiència emocional i plaent. Si això no es dona, podem trobar-nos davant d'una persona que no pot sentir emoció ni plaer “amb el” seu cos, sinó que només la busca “en” el seu cos. Sovint quan no podem sentir felicitat “en el” cos comprem quelcom i ens ho posem “en el” cos. Tanmateix, l'hàbit no fa el monjo, i per tant, això no ens fa ser feliços. Seguint aquesta línia, quelcom semblant passa a l'hora de valorar els plaers intel·lectuals que, essencialment, es donen “amb el” cos. Tanmateix la persona desvinculada, que

ho busca “en el “cos, no pot sentir plaer intel·lectuals o qualitativament superiors als purament materials, es converteix en un simple esclau insatisfet. En aquest sentit, no “val més ser un Sòcrates insatisfet que un porc satisfet” (Mill 1970), ni un, ni l’altre. L’Ésser vinculat, mitjançant el seu cos, es regula amb ell mateix i amb l’altre, la qual cosa fa que sàpiga gaudir de la seva llibertat individual, i triï les relacions profundament lliures entre les persones, ja que, això, li proporcionarà una experiència de satisfacció (o felicitat).

El problema, en conseqüència, s’esdevé quan, en la nostra societat, no valorem els mecanismes de vinculació humans i, llavors, els sistemes d’aferrament primaris se’ns desplacen cap als objectes materials. En aquest sentit, som éssers desplaçats. Preferim “comprar” per posseir quelcom, en comptes de fer un amic. Es poden fer les dues coses, és clar, el problema té lloc quan opto pel “consum”, la possessió o la simple acumulació de plaers materials, per sentir-me “saciat”, abans que la vinculació i la cooperació amb l’altre (o la pròpia connexió amb el cos) quan en el fons sóc un desplaçat. Estic lluny, molt lluny de l’autèntica essència humana, que és l’aferrament del meu cos vers l’altre i el món (com a condició de possibilitat per experimentar la felicitat).

Aquests moviments del jo cap al cos, cap a l’altre són essencials i constitutius de la naturalesa humana. Aquests tres moviments (o regulacions del jo) amb què neix un nadó, ens permetran la construcció com a éssers socials, la construcció de nosaltres mateixos (self) i la nostra forma d’ésser i relacionar-nos amb el món (Trevanthen 2016). La primera regulació del jo depèn de processos bioquímics cerebrals que són condició necessària, però no suficient, per arribar a ser individus socials. És a dir, en un primer pla experimentem alteracions bioquímiques davant d’estímuls exteriors o interiors, i en aquest pla o estadi, aquests estímuls serien com emocions pures innombrables, i per tant, amb la possibilitat d’experi-

ència directa. Potser seria com experimentar dolor físic però encara sense ser una paraula metàfora de la realitat viscuda. Ara bé, aquesta regulació ha de sincronitzar-se amb una altra regulació, que és la interacció del jo amb l’objecte físic extern. El nadó, amb la seva corporeïtat, es dirigeix cap a l’objecte i s’hi relaciona de forma subjectiva evocant emocions estètiques cap a l’objecte. Ara, el nounat no només té sensacions sinó que percep l’experiència de l’objecte en el seu self. El nadó, en la seva relació amb l’objecte, explora l’entorn i pot començar a desenvolupar aprenentatges i destreses que l’ajudaran al seu desenvolupament cognitiu i a la creació de la consciència creativa i pràctica.

Finalment, trobem la interacció del subjecte amb altres objectes/subjectes, que implica la necessitat de comunicar emocions i detectar les reaccions de l’altre. Gràcies a aquest fet, podem cooperar amb l’altre i convertir-nos en animals polítics o *Zoon politikón*. En aquesta interacció és on podríem entendre la ment de l’altre i esdevenir éssers profundament intersubjectius que valoraríem, per damunt de tot, la llibertat absoluta de dirigir-se cap a l’altre. Aquesta intersubjectivitat primària, ja la tenim en el minut ú de vida i més endavant amb el joc desenvolupem una intersubjectivitat secundària molt més complexa (Pérez Burriel i Sadurní Brugué, 2014). Aquestes regulacions del jo són la condició de possibilitat per obrir l’espai individual de la llibertat que després l’Estat, que emergeix d’aquesta naturalesa humana, i no d’una mera convenció o pacte, haurà de garantir. En certa manera podríem dir que dels moviments regulatoris del self no se’n desprèn un egoisme solipsista, perquè constitutivament el self necessita el moviment cap a l’altre (aquests moviments vitals són el foment del gaudi o la felicitat) i cercarem abans la cooperació plaent abans que ser uns insatsfets egoistes.

Ara bé, l’individu hauria de gaudir d’una llibertat perfecte, tan jurídica com social per acomplir l’acte que vulgui i atènr-se a

les conseqüències (Mill, 1970) perquè el moviment natural de l'ésser humà no es dirigeix només cap a si mateix. Cal per tant, garantir unes condicions de cria òptimes i defensar qualsevol tipus de paternitat/maternitat, fraternitat, relació amorosa...etc. com els actes més lliures i humans. Qualsevol intrusió de l'economia capitalista o neoliberal en l'esfera més humana, sobretot en la creació d'aquesta fràgil articulació entre nadó i figura d'aferment ha d'ésser regulada. Calen baixes de maternitat més amplades i que qualsevol progenitor tingui la llibertat de decidir com vol gestionar-la, cal poder fer compatible la vida familiar amb vida laboral (de forma real no merament estètica...)...etc. Si som éssers vinculats a la vida podem tenir una compressió de l'altre i del jo, això crea un món de significats compartits i d'internalitzacions sobre qüestions morals que ens porten a tenir un sentit del bé i de mal, un projecte de vida satisfactori sense ser capgirat per la tirania de la majoria i un sentit de la justícia. Quan aconseguim expressar aquesta humanitat llavors no caldran tantes lleis, legals i socials, que coartin llibertats externes ni ens donin cap biberó, senzillament sorgirà allò comú, la política com acció col·lectiva, sense excessiva intervenció de l'estat. La nostra conducta ètica, els objectius de la nostra vida personal, el nostre projecte de vida individual sorgirà del propi individu i la seva acció política i, per tant, qualsevol imposició macroeconòmica, social...serà rebutjada.

Referències

- BOWLBY, J. (2014). *Vinculos Afectivos: Formación, Desarrollo y Pérdida*. 6th ed. Madrid: Morata.
- DOWNING, G. (1994). *The body and the word*. New York: Routledge
- ESQUIROL, J. (2015). *La resistència íntima*. Barcelona: quaderns crema.
- GARCÉS, M. (2018). *Ciutat princesa*. 18th ed. Barcelona: Galàxia Gutenberg.
- MILL, John Stuart.(1970). *Sobre la libertad*. trad. de Pablo de Azcárate. Alianza Editorial, Madrid.
- MERLEAU-PONTY, M. (1945), *Fenomenología de la percepción*. Cabanes, J. (trad.). Barcelona: Ediciones Península, 2000a.
- SADURNÍ, M. (2011). *Vincle Afectiu i Desenvolupament Humà*. Editorial UOC: Barcelona
- TREVARTHEN, C. (2016). *Funciones de la emoción en la infancia. El poder curativo de las emociones: neurociencia afectiva, desarrollo y práctica clínica*. Madrid: ELEFThERIA.
- PÉREZ BURRIEL, Marc i SADURNÍ BRUGUÉ, Marta (2014). *Developmental trajectory of intersubjectivity in the second and third year of life: Study of fixed-population and random-individual effects*. European Journal of Developmental Psychology. Volume 11.

